

Edebiyat bahçesinden bir meyve...

Ferîüddin Attâr
MANTIKU'T-TAYR'DAN
Seçme Hikâyeler

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	9
<i>Ferîdüddîn Attâr</i>	11
<i>Mantuku't-Tayr</i>	13
İki Tilki.....	17
Padişah ile Av Köpeği.....	17
Doğru Yol Hangisi?.....	19
Dünya Çok Küçük.....	20
Bala Tutsak Olan Sinek.....	20
Allah Dostu ile Deniz.....	21
Surete Değil Sirete Bak!.....	22
Bir Küp Altın Yüzünden.....	22
Hazret-i Âdem (a.s.).....	23
Niçin Dünyaya Gönderildi?.....	23
Hazret-i Süleyman'ın (a.s.) Yüzüğü.....	24
Bayezid-i Bistâmî'nin (k.s.) Üzüntüsü.....	25

Gazneli Sultan Mahmud ile Diken Toplayıcı.....	26
Pire ve Sinekten Kurtulamayan Meczup Âşık.....	28
Günahkârın Tövbesi.....	28
Ham Sofu İle Günahkâr Adam.....	29
Hakiki Âşık Olmak.....	30
İçimizdeki Kâfir.....	31
Şeytanın Şikâyeti.....	31
Şeytana Uyuma.....	32
Hazret-i İsa (a.s.) ile Şeytan.....	33
Zengin ile Meczup.....	34
Öldükten Sonra Ne Fayda!.....	34
Aldatıcı Ses.....	35
Sarayın Noksanı.....	36
Dünyaya Doyamadan Gitti.....	37
Mecazi Aşk Geçicidir.....	38
Kaknüsün Hikâyesi.....	39
Senin Başına Gelen Ne Ki!.....	40
Ölüm Döşegindeki Neyzen.....	41
Suyu Acı Küp.....	41
Beni Bulabilirsen.....	42
Padişah ile Kölesi.....	43
Dünya Hayatı.....	44
Mutsuzluğun Çaresi.....	44
Ebedi Mutluluk.....	45
Rüyadaki İhtişamın Sırrı.....	45
Şeyh Harakanî (k.s.) Hazretlerinin Üzüntüsü.....	47

Hazret-i Yusuf'u (a.s.) Satın Almak İsteyen Yaşlı Kadın.....	47
Dervişliğin Kıymeti.....	48
Dünya Nedir?.....	49
O Benden İleridir	50
Hint Padişahının Korkusu.....	51
Mümin Sözünde Durur.....	52
Konuşan Taş.....	53
Gerçek Kul.....	55
Aşk Ateşine Düşen Derviş.....	55
Sultan Mahmud ile Külhandaki Dilenci.....	56
Bende Olmayı İstiyorum.....	58
Asla Ben Deme!.....	58
İbadetten Zevk Almak.....	59
Gözüne Ne Oldu?.....	60
Ayaz'ın Padişahlığı.....	61
Hakiki Zenginlik.....	63
Sultan Mahmud'un Korkusu.....	63
Sultan Mahmud'un Adağı.....	64
Ateş Düştüğü Yeri Yakar	66
Beni De Namaza Kaldır!.....	67
Arayan Bulur	68
Aşk Sabır İşidir.....	68
Aramaktan Vazgeçmem	70
Hiç Kapanmayan Kapı	71
Koyun Postu Giyen Mecnun.....	71
Âşık Uyumaz	73

Dikkat Et de Benim Durumuma Düşme.....	73
İkimiz Biriz.....	75
Kızının Mezarı Başında Ağlayan Anne.....	75
Benlik Gider Aşk Kalır.....	76
Mum ve Pervaneler.....	76
Ölüler Konuşamaz.....	77
Rabiatü'l-Adeviyye'nin (r.anha) Cevabı.....	78
Dünya Bir Yana Leylâ Bir Yana.....	79
Galip Sayılır Bu Yolda Mağlup.....	79
İskender ile Aristo.....	80
Allah Dostlarını Anmak.....	80
Derviş ile Padişah.....	81
Hasret ve Hayıflanma Dolu Ölüm.....	82
İmam Şiblî (r.a.)'ın Hesap Günü.....	82
Sıcak Gözyaşı ve Soğuk Ah.....	83
Zindandan Ne Getirilir?.....	84
Hazret-i Süleyman (a.s.) ile Karınca.....	84

ÖNSÖZ

Edebiyatta hikâye tekniğini kullanmak çok eski zamanlardan beri müellifler tarafından tercih edilen bir usuldür. Bilhassa anlaşılması zor, mücerret konuların müşahhas örneklerle desteklenmesi, hikâyeler sayesinde olur. 12. asırda yaşayan meşhur mutasavvıf, şair ve müellif Ferîdüddin Attâr (k.s.), tasavvufi konuların hikâyeye yoluyla anlatılması geleneğinin öncülerindedir. *Mantıku't-Tayr* adlı eserinde muhataba anlatılması pek de kolay olmayan mevzuları tahkiye yoluyla ele alır.

Mantıku't-Tayr'da, kuş türlerinin bir araya gelerek uzun bir yolculuğa çıkması anlatılır. Bu yolculuğun maksadı hakiki bir padişah olan Simurg'a ulaşmaktır. Tasavvuftaki seyr-i süluk yolculuğunu

temsil eden bu yol, aşılması zor engellerle doludur. Nitekim kuşların tamamı yolculuğu tamamlayamaz, çeşitli sebeplerle yolda kalırlar. Çünkü hakiki varlığa ulaşmanın tek yolu aşktır. Bu aşk, yanmasını ve şevkini hiçbir zaman yitirmeyen âşıkların aşkıdır.

Mantıku't-Tayr'dan hikâyeleri Türkçeye aktarırken eserin Farsça aslının yanı sıra Mahbûbe Zamânî'nin *Mantıku't-Tayr be-Nesr*, (Tahran: İkbâl Yayınları, 1389) isimli eserinden ve Şem'î'nin *Şerh-i Mantıku't-Tayr* adlı eserinden istifade edildi. Hikâyelere konuya uygun başlıklar vermeyi uygun gördük. Birçoğunun sonuna, Attâr'ın hikâye sonlarında verdiği kıssadan hisse kabîlinden öğütler yerleştirdik. Hikâyelerde, Gazneli Mahmud, Ebu Saîd Ebu'l-hayr (k.s.), İmam Şiblî (k.s.), Bişr-i Hâfî (k.s.) gibi tarihten meşhur şahsiyetler; Mecnûn, pervane ve bülbül gibi hayal mahsulü isimler geçiyor. Hikâyeler, ilahî aşk ateşiyle yanan insanın, insan-ı kâmil mertebesine nasıl ulaşması gerektiğini gösteren ipuçlarıyla doludur. Hikâyelerin özünde, dünya sevgisi yerine Allah sevgisi olması gerektiği, ancak bu şekilde gerçek mü'min oluna- bileceği bir kez daha hatırlatılır.

Prof Dr. Ozan YILMAZ

FERÎDÜDDÎN ATTÂR

Ferîdüddîn Attâr (1142-1145/1221),* Fars diyarının meşhur şair ve mutasavvıfıdır. Nişabur'da doğdu. Eczacılık ve tıpla uğraştığı için *Attâr* mahlasını aldı. Çocuk yaştan itibaren tasavvufa meyletti, tasavvufla ilgili hikâyeleri okuyarak yetişti. Irak, Şam, Mısır, Mekke, Medine, Hindistan ve Türkistan diyarlarını dolaştıktan sonra Nişabur'a geri dönerek inzivaya çekildi. Büyük Moğol istilasası sırasında Moğollar tarafından şehit edildi.

Attâr, tasavvufla edebiyatı birleştiren usta bir müelliftir. Tarikat yolunda

---

* Ferîdüddîn Attâr'ın hayatı hakkında ansiklopedik malumat için bkz.: M. Nazif Şahinoğlu, "Attâr, Ferîdüddîn", *DİA*, C. 4, İstanbul 1991, s. 95-98.

manevî olarak Ebu Saîd Ebu'l-hayr'a (k.s.) intisabı vardır. Tasavvufa olan alakası, tasavvufun girift konularını şiire taşıması ve seyr-i süluk âdâbına dair fikirleriyle Mevlânâ, Sadî-i Şirazî, Hâfız-ı Şirazî ve Molla Câmî gibi isimlere derinden tesir etmiştir.

Attâr, daha çok gazel ve mesnevi nazım şekillerinde yazdığı şiirlerle öne çıkar. Eserlerinde ilahî aşka dair mevzuları ele alır. Eserleri şunlardır: *Dîvân*, *Mantku't-Tayr*, *Esrârnâme*, *Musîbetnâme*, *Muhtarnâme*, *Hüsrevnâme*, *Îlâhînâme*, *Pendnâme*, *Tezkiretü'l-Evliyâ*.

MANTIKU'T-TAYR

Mantiku't-Tayr*, Attâr'ın mesnevi nazım şekliyle aruzun *fâilâtün/fâilâtün/fâilün* kalıbında kaleme aldığı meşhur eseridir. *Tuyûrnâme* adıyla anılan eser, 1187'de telif edilmiştir. Eserde çeşitli hikâyeler aracılığıyla ilahî aşk konuları işlenir. 5 bin beyti aşkın eser, otuz bir bölümden müteşekkildir. Eserin adı *Kuşların Konuşması* manasına gelir.

Eserde, kuşlar bir araya gelirler ve *si-murg* adlı padişahlarını bulmaya karar verirler. Hüdhüd onlara rehberlik eder. Eserde hüma, baykuş, balıkçıl, karga, keklik vb. birçok kuş türünün ismi geçer.

---

* Mantiku't-Tayr hakkında ansiklopedik malumat için bkz.: Ahmet Sevgi, "Mantiku't-Tayr", *DİA*, C. 28, Ankara 2003, s. 29-30.

Bu kuşlar hep birlikte uzun bir yolculuğa çıkarlar. Yol boyunca yedi büyük vadiden geçilir, birçok tehlikeler atlatılır. Hedefe, sadece otuz kuş ulaşır.

Halk arasında çok okunan eserlerden biri olan *Mantıku't-Tayr*, Türk edebiyatında da derin tesirler bırakmıştır. 1317'de Gülşehrî tarafından tercüme edilir ve bu tercüme uzun yıllar okunarak haklı bir ün edinir. 16. asırda Şem'î Şem'ullâh tarafından şerh edilir, divan şiirinde sıkça isminden söz ettirir.

Kuş Dili

Mantıku't-Tayr'dan Seçmeler

•••

İKİ TİLKİ

İki tilki birbirine kavuşmuştu. Yan yana, diz dize yiyip içiyor, güzelce vakit geçiriyorlardı. Bir padişah, avlanmak için onların bulunduğu ovaya geldi. Tilkilerden birini ele geçirdi. O sırada dişi tilki, erkek tilkiye:

- Şimdi bir çare düşün! Söyle nerede buluşacağız? diye sordu.

Erkek tilki:

- Eğer ömrümüz olursa bir başka şehirdeki kürkçü dükkânında! diye cevap verdi.

•••

PADİŞAH İLE AV KÖPEĞİ

Bir padişah, avlanmak için bozkırda dolaşıyordu. Köpek bakıcısına bir köpek getirmesini buyurdu. O padişahın avlanmak için eğittiği bir köpeği vardı. O köpeğin